

Чемерис І.М.

Херсонський державний університет

АРЕШТ БЕЗГОТІВКОВИХ КОШТІВ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

У статті досліджуються проблемні питання застосування арешту майна забезпечення кримінального провадження через призму кримінальних проваджень із використанням безготівкових операцій. Вивчається питання накладення арешту з метою забезпечення збереження речових доказів як найпоширеніша підстава арешту у кримінальних провадженнях. У цьому зв'язку аналізуються норми Кримінального кодексу України, якими закріплені поняття речових доказів та електронні Речі, здобуті внаслідок вчинення кримінального правопорушення, розглядаються як категорія речей, що можуть бути визнані речовими доказами. Акцентовано увагу на хідності виділення електронних доказів у окрему категорію доказів, з огляду на створення та закріплення. Здійснено спробу тлумачення норм, які регламентують речових доказів, на підставі чого з'ясовується можливість поширення режиму реалізації коштів. У статті звертається увага на практичні проблеми, зумовлені наявністю юридичної техніки при закріпленні поняття речового доказу, наводиться кілька бачень шляхів регламентації інституту речових доказів. Автором досліджено поняття «гроші» за чинним законодавством, наведено історичний аспект зміни підстави чого запропоновано внести зміни з метою приведення термінів Кримінального кодексу у відповідність із законодавчими актами, які регламентують безготівкові розрахунки. Також досліджено правову природу безготівкових коштів в аспекті визнання їх речовими доказами. Звернуто увагу на формування двох різних концепцій безготівкових коштів: зобов'язальної та речової. На прикладі судових рішень знову увага на неоднозначну практику при визнанні безготівкових коштів речовими доказами.

Ключові слова: заходи забезпечення кримінального провадження, безготівковий арешт майна, речові докази, електронні докази.

Постановка проблеми. Арешт майна як захід забезпечення кримінального провадження є чи не найдієвішим із переліку, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України). Водночас він найбільше обмежує майнові права, що породжує дискусії як у науковій сфері, так і серед юристів практиків із приводу проблематики й обґрунтованості його застосування в кожному окремому випадку. Активний розвиток безготівкових розрахунків зумовив обставини, за яких безготівкові кошти дедалі частіше стають об'єктом протиправних посягань, а відповідно, і об'єктом процесуальних дій у рамках кримінального провадження. Чи не найпалкішими є дискусії щодо можливості застосування арешту безготівкових коштів на банківських рахунках, відповідності кримінального процесуального законодавства рівню розвитку сучасних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним розробленням інституту арешту

майна займалися О.В. Білоус, О.М. Бо О.В. Верхогляд-Герасименко, І.І. І І.В. Гловюк, О. Даниленко, Є.Д. Лук М.В. Лепей, М.А. Макаров, А.Е. С.М. Смоков, О.Ю. Татаров, проте вони пили питання накладення арешту на безготівкові кошти у кримінальному провадженні. І чимало практикуючих юристів приділяють саме проблемі накладення арештів на безготівкові рахунки.

Так, О. Добровоський [1], Д. Цихоня [2] кін [3] звертають увагу на істотні порушення допускаються судами, при застосуванні банківських рахунків з огляду на відсутність законодавчої процедури. На їх переконання накладення арешту на банківський рахунок по нормативного підґрунтя, оскільки підстава застосування у кримінальному провадженні частіше є п. 1 ч. 2 ст. 170 КПК України речових доказів. Водночас безготівкові (електронні) гроші за своєю суттю не відпо-

критеріями, визначеним ст. 98 КПК України, зокрема не мають матеріального втілення.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз норм кримінального процесуального законодавства на предмет повноти правового регулювання арешту безготівкових коштів у кримінальному провадженні з метою збереження речових доказів, аналіз судової практики з метою виявлення недоліків і прогалин законодавчого регулювання за визначення шляхів їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Положення п. 1 ч. 2 ст. 170 КПК України за своїм змістом є відсилочними до положень ст. 98 КПК України, тому розгляд проблематики накладення арештів на безготівкові кошти неможливо проводити без узагальненого аналізу інститутів арешту майна та речових доказів.

Відповідно до ст. 98 КПК України речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були зняттям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, що можуть бути використані як доказ факту чи обставин, які встановлюються під час кримінального провадження, в т. ч. предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення. [4] Вбачається, що обов'язковою рисою речового доказу є належність до категорії «матеріальних об'єктів». Водночас законодавцем прямо визначено «гроші» як той об'єкт, який може бути визнаний речовим доказом, що і переводить це питання в поле правових дискусій.

Так, із підстав не доведення відповідності безготівкових коштів вимогам ст. 98 КПК України судами виносяться рішення про відмову в накладенні арешту чи скасування арештів. Слідчим суддею Вищого антикорупційного суду в обґрунтування мотивів скасування арешту, накладеного на безготівкові кошти, зазначено таке: «Безготівкові кошти не є індивідуалізованими матеріальними об'єктами, відповідно режим поводження з ними не може бути аналогічний тому, який запроваджений до речових доказів. Тому накладення арешту на грошові кошти, що обліковуються на рахунках, враховуючи їхній нематеріальний і неіндивідуалізований характер, не узгоджується із заявленою метою – збереженням речових доказів, адже їх неможливо використати як доказ у кримінальному провадженні» [5].

Слідчим суддею Печерського районного суду м. Києва постановлено рішення про скасування

арешту банківського рахунку, враховуючи те, що «грошові кошти у безготівковій формі на банківському рахунку (без найменування номіналів купюр, їх серійних номерів та інших родових та індивідуальних ознак, властивих для готівкових коштів), не підпадають під визначення речових доказів у кримінальному провадженні, оскільки не є матеріальними об'єктами, які можуть зберегти сліди злочинів. Належними та допустимими речовими доказами могли б бути документи про рух коштів, отримані в установленому законом порядку (ст. 160, 162 КПК України)» [6].

Узагальненням змісту цих судових рішень є твердження про відсутність у безготівкових коштів ознаки матеріальності та неможливість збереження за їх допомогою слідів злочину.

Формально юридичне тлумачення положень ст. 98 КПК України свідчить про слушність аргументів наведених юристами практиками. На нашу думку, таке трактування є вирваним із загальною юридичного контексту та розуміння суті безготівкових коштів.

Вбачається, що у наведених прикладах судами не враховуються категорії об'єктів, що можуть бути визнані речовими доказами. Відповідно до ст. 98 КПК України до таких категорій можна віднести:

- об'єкти, які були зняттям вчинення кримінального правопорушення;
- об'єкти, що зберегли на собі його сліди;
- об'єкти, які містять інші відомості, що можуть бути використані як доказ факту чи обставин, які встановлюються під час кримінального провадження;
- предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій;
- гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Таким чином, ознака «збереження слідів злочину» є елементом лише однієї категорії об'єктів, які можуть бути віднесені до речових доказів, тоді як щодо «грошей, цінностей» юридично значимим є виключно протиправний шлях їх отримання.

Відповідь на питання матеріальності чи нематеріальності безготівкових коштів криється у їхній правовій природі. Плюралізм підходів до її розуміння від повного заперечення існування безготівкових грошей до обґрунтування їх інформаційної природи ґрунтовно висвітлено О. Даниленко. Загалом спроби вчених-юристів виявити правову

сутність безготівкових грошей призвели до формування двох різних концепцій: зобов'язальної та речової [7, с. 181].

Подвійну речово-зобов'язальну сутність електронних грошей підтверджено і Національним банком України листом від 07 лютого 2014 р. № 25-109/5294 «Про особливості здійснення операцій з електронними грошима», яким визначено, що електронні гроші є електронним замінником банкнот і монет та грошовим зобов'язанням емітента. Електронні гроші використовуються як засіб здійснення платежів, приймаються обмеженим колом осіб, надаються емітентом в обмін на кошти у готівковій або безготівковій формі та відповідно до законів України не є валютними цінностями та грошовими коштами [9].

На безготівкові гроші (та бездокументарні цінні папери) нерідко розповсюджується деякі положення права власності. Таким чином, безготівкові гроші – це квазіготівкові, фікція готівкових грошей у визначених законодавством межах [8, с. 102].

Тож на якому тлумаченні варто зупинитися у правозастосовній практиці?

На наше переконання, відправною точкою у вирішенні питання про те, чи можуть бути безготівкові кошти визнані речовим доказом, є з'ясування змістового наповнення законодавчої норми про речові докази, що дозволить встановити, з якою ознакою законодавець пов'яже юридичну значущість того чи іншого поняття. Очевидно, що для «грошей і цінностей та інших речей, набутих кримінально протиправним шляхом» як об'єктів, що можуть бути віднесені до речових доказів, такою ознакою є вартість майна, здобуття якого засвідчує спрямованість корисливого умислу. Таким чином, природно, що гроші у готівковій формі, здобуті внаслідок вчинення кримінального правопорушення, мають кримінально правове значення в розумінні «еквіваленту вартості», а не як просте матеріальне втілення речі (банкноти – як вироби з паперу, монети – як вироби з металу).

На наш погляд, обґрунтованою є сформульована О. Даниленко позиція про те, що безготівкові гроші, як і готівкові, є майновим благом, носієм грошових одиниць. Їх відмінність полягає лише у тому, що вони існують умовно, але у конкретному обсязі, зафіксованому в облікованих записках на рахунках, і мисляться, як реальні гроші. Якщо ж навіть припустити їх різну правову сутність, то це зовсім не означає, що вони мають різні властивості. Навпаки, ці дві категорії є однорідними,

такими, що належать до єдиного роду, роду грошей. Поєднання ряду об'єктів у межах певного родового поняття визначається сутністю або змістом. Змістом грошей на сучасному етапі розвитку нашої держави становить грошова одиниця України гривня, визначена законним платіжним засобом. Заміна такої матеріальної оболонки, як грошовий знак, на запис на банківському рахунку не означає знищення грошової одиниці, яка продовжує існувати та виконувати функціональне призначення грошей [7, с. 183].

Визначально, що поняття грошей чинне законодавство не містить. Згідно із Законом № 2056-IV від 06 жовтня 2004 р. слово «гроші» у тексті Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» замінено словом «кошти». Зазначені зміни зумовлені уніфікацією понять, водночас в умовах невизначеності поняття «гроші» та враховуючи історичний аспект між цими поняттями можна поставити знак рівності. Так, положення ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» визначає, що кошти (до 2004 р. – «гроші») існують у готівковій формі (формі грошових знаків) або у безготівковій формі (формі записів на рахунках у банках) [10].

Таким чином, безготівкові кошти в аспекті тлумачення за «духом закону» в розумінні ст. 98 КПК України не варто відрізняти від готівкових, а тому необхідно відносити останні до категорії речових доказів, за умови відповідності визначенням ст. 98 КПК України ознакам. Зрештою, вживання терміна «кошти» замість «гроші» у ст. 98 КПК України також вважаємо більш вдалим.

З метою уникнення неоднозначного трактування норм ст. 98 КПК України її доцільно викласти у такій редакції:

«речовими доказами є такі об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, що можуть бути використані як доказ факту чи обставин, які встановлюються під час кримінального провадження, в т. ч. предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, кошти у готівковій і безготівковій формі, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення».

Натомість не вирішеним залишається як регламентація, так і доля електронних доказів у чинному КПК України, які за своєю формою також позбавлені матеріального втілення, проте

нормами ст. 99 КПК України вони віднесені до категорії документів. Документами визнаються не самі електронні докази (наприклад, комп'ютерні програми, що використовуються для доступу до банківських рахунків), а матеріальні носії інформації, на яких такі електронні докази містяться. Зазначене призводить до підміни понять внаслідок недосконалої юридичної техніки. На практиці слідчі визнають речовими доказами не відео-запис із зафіксованим фактом правопорушення, не вірусну програму, за допомогою якої відбувалося проникнення до баз даних, а матеріальні носії, на яких вони збережені (диски, флеш-накопичувачі).

На увагу заслуговує підхід М.А. Іванова, котрий пропонує взагалі не розглядати електронні докази (цифрову інформацію) як доказ, а виокремити як самостійне та специфічне джерело відомостей, що зумовлюється її особливою не речовою природою, природно-технічними можливостями її створення, обробки, збереження, передачі, кримінально-процесуальними процедурами та технічно-криміналістичними прийомами її пошуку та вилучення, доступу до неї, дослідження та перетворення у форму, що може бути прийнята людиною [11, с. 170].

Важливим є також історичний ракурс формування норми права. Так, поняття речових доказів за своїм змістовим наповненням фактично не змінилося з минулого століття попри значний розвиток цифрових технологій.

Квзіматеріальність безготівкових коштів не виключає особливих законодавчих процедур у поводженні з ними, як-то в питаннях доступу до безготівкових коштів, щодо пов'язане з опосередкованістю володіння ними (розміщуються у виді записів на рахунках). Одним із таких процедурних питань, який стосується регламентування всього інституту речових доказів, є не регламентованість порядку визнання об'єктів, у т. ч. безготівкових коштів речовими доказами. Воно має суто практичне значення задля дієвості застосування арешту як заходу забезпечення кримінального провадження.

Так, слідчими суддями як одна з умов задоволення клопотання про арешт безготівкових коштів, поданого в порядку, визначеному п. 1 ч. 2 ст. 170 КПК України, вимагається постановова про визнання речовими доказами.

Відповідно до ч. 3 ст. 110 КПК України рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови [4]. Постанова виноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли визнає це за необхідне слідчий, прокурор. Натомість жод-

ної вимоги щодо винесення постанови про визнання речовим доказом КПК України не містить. Із визначення поняття «речового доказу» вбачається, що відповідність певного об'єкта вимогам ст. 98 КПК України «автоматично» робить його речовим доказом, хоча безумовним є факт того, що рішення про визнання об'єкта речовим доказом є підставою залучення його до провадження.

Не врегульованим залишається і питання, чи повинен об'єкт перебувати у володінні слідчого, щоб бути визнаним речовим доказом. Вказане є достатньо актуальним саме у кримінальних провадженнях, вчинених із використанням безготівкових операцій. Характерною ситуацією для цих проваджень є обставини, за яких безготівкові кошти перебувають на банківському рахунку правопорушника у фактичному володінні банківської установи у вигляді записів на рахунках. Фактично при розгляді клопотань слідчими суддями вимагається окрема постановова про визнання таких коштів речовими доказами.

Наприклад, слідчий суддя Печерського районного суду м. Києва в ухвалі від 27 вересня 2017 р. у справі № 757/41408/17 зазначив, що орган досудового розслідування, звертаючись із клопотанням про арешт майна із метою забезпечення збереження речового доказу, першочергово має визнати майно, на яке він просить накласти арешт, речовим доказом у кримінальному провадженні шляхом винесення про це постанови, де має зазначити підстави визнання майна речовим доказом з огляду на положення ст. 98 КПК [12].

Натомість така позиція є хибною, оскільки визнання речовими доказами об'єкта, який не перебуває у володінні органу досудового розслідування, позбавляє слідчого головного – об'єктивного уявлення про цей об'єкт, його зміни в часі, його характеристики і, як наслідок, не дозволяє використовувати його як доказ обставин кримінального правопорушення. Більше того, в умовах можливості оперативно та дистанційно розпоряджатися безготівковими коштами рішення про визнання їх речовими доказами без фактичного арешту коштів на рахунку не гарантує їх залучення до провадження. Тобто винесення такої постанови позбавлене як юридичних підстав, так і логіки. Тому питання відповідності безготівкових коштів критеріям, визначеним у ст. 98 КПК України, має бути предметом саме судового розгляду. Водночас доцільно ст. 98 КПК України доповнити нормами, які регламентують порядок залучення речових доказів до провадження. Формою закріплення такого порядку може бути така:

– слідчий, прокурор після накладення арешту, вилучення об'єктів у спосіб, визначений КПК України, чи отримання їх у добровільному порядку виносить рішення про визнання об'єкта речовим доказом і долучення його до кримінального провадження або про відмову у визнанні речовим доказом і повернення законному володільцю чи власнику;

– об'єкти, щодо яких прийнято рішення про відмову у визнанні об'єкта речовим доказом слідчим, прокурором, повертаються власнику чи законному володільцю невідкладно – після його прийняття, а об'єкти, щодо яких прийнято рішення про арешт, – після його скасування слід-

чим суддею за клопотанням учасника кримінального провадження.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз положень чинного КПК України та практики засвідчив необхідність подальшого удосконалення форми правового регулювання інституту речових доказів, електронних доказів як важливих передумов забезпечення дієвості заходу забезпечення кримінального провадження у виді арешту майна. Також дослідження дозволило усвідомити гостру необхідність внесення змін до положень ст. 98 КПК України в частині включення до змісту поняття безготівкових коштів і визначення порядку визнання об'єктів речовими доказами.

Список літератури:

1. Добровольський О. Питання арешту майна у податковому кримінальному провадженні. Поради адвоката. Юрліга. Лігазакон. URL: https://jurliga.ligazakon.net/experts/218/874_pitannya-areshtu-mayna-u-podatkovomu-kriminalnomu-provadhenn-poradi-advokata.
2. Цихоня Д. Що приховує слідчий? Арешт банківського рахунку для збереження доказів. ЛІГ URL: <https://blog.liga.net/user/dtsyihonya/article/28217>.
3. Белкін Л. Генеральна прокуратура України, з потурання слідчих суддів, продовжує масові арешти майна підприємців. StockWorld. URL: <https://www.stockworld.com.ua/ru/column/gienieral-na-prokuraturu-ukrayini-z-poturannia-slidchikh-suddiv-prodovzhuie-masovi-arieshti-maina-pidpriiemtsiv>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Офіційний сайт ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1433742953674692>.
5. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 19 вересня 2019 р. : справа № 1-кц/4910/293/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84377670> (дата звернення: 03.04.2020).
6. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 29 березня 2018 р. : Справа № 757/12150/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73207714> (дата звернення: 03.04.2020).
7. Даниленко О. Проблема визначення правової природи безготівкових грошей у сучасній науці юридичній практиці. *Наукові записки Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Право.* 2017. Вип. 1. С. 178–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2017_1_34.
8. Ефимова Л.Г. Правовые аспекты безналичных денег. *Закон.* 1997. № 1. С. 97–103.
9. Лист Національного банку України від 07 лютого 2014 р. № 25-109/5294 «Про особливості здійснення операцій з електронними грошима». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5294500-14>.
10. «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2346-І. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
11. Иванов Н.А. Доказательства и источники сведений в уголовном процессе: проблемы теории и практика : монография. Москва : Юрлитинформ, 2015. 232 с.
12. Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 29 березня 2018 р. : № Справа № 757/41408/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69159323> (дата звернення: 03.04.2020).

Chemerys I.M. ARREST OF NON-CASH FUNDS: LEGISLATION AND PRACTICE

The article explores the problematic issues of the use of property seizure as a measure of ensuring criminal proceedings through the lens of criminal proceedings committed using non-cash transactions. The issue of property seizure is being investigated in order to secure the preservation of material evidence as the most common ground for seizure of property in criminal proceedings. This connection analyzes the norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which enshrines the concepts of material evidence and electronic evidence. Things obtained as a result of a criminal offense are considered as a special category of things that can be recognized as material evidence. Emphasis is placed on the need to separate electronic evidence into a separate category of evidence, taking into account the specifics of their creation and consolidation. An attempt has been made to interpret the rules governing the notion of material evidence, on the basis of which

the possibility of extending the mode of things to non-cash means is clarified. The article draws attention to the practical problems caused by the imperfection of legal technique in fixing the concept of physical evidence, gives the author's vision of the ways of regulation of the Institute of physical evidence. The author investigates the meaning of the concept of «money» according to the current legislation, gives a historical aspect of changing the terms, on the basis of which it is proposed to amend the terms of the Criminal Procedure Code in accordance with the laws regulating non-cash payments. The legal nature of non-cash funds in terms of the possibility of recognition by their physical evidence was also investigated. Attention is drawn to the formation of two different concepts of the essence of non-cash: binding and tangible. The example of court decisions draws attention to the ambiguous practice in recognizing non-cash means of material evidence.

Key words: *criminal prosecution measures, non-cash means, seizure of accounts, physical evidence, electronic evidence.*

ISSN 2707-0581 (print)
ISSN 2707-059X (online)

ВЧЕНІ ЗАПИСКИ

ТАВРІЙСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В.І. Вернадського

Серія «Юридичні науки»

Том 31 (70). № 2, 2020

КИЇВ
2020

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Горін М.А., Цилюрик І.І.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ..... 83

Городецька І.А.

ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)..... 89

Коваль А.А.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ..... 94

Комісарчук Р.В.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ
В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ..... 99

Лисаченко Є.І.

ЗАСТОСУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ
У СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ..... 104

Михайлов П.С., Климчук М.П.

СУДОВА КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК СПОСІБ ВИЯВЛЕННЯ
КОРУПЦІЙНОГО СКЛАДНИКА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПРОТИПРАВНОГО
ВПЛИВУ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ..... 109

Пашенко К.І.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА
ПІД ЧАС ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
ЗА ОКРЕМИМИ ПІДСТАВАМИ..... 114

Пушина Н.Л.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ
КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 121

Степанюк Р.Л., Шевцов С.О.

ПРОБЛЕМИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ..... 127

Торбас О.О.

ПРАВОВІ НОРМИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗСУДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... 133

Чемерис І.М.

АРЕШТ БЕЗГОТІВКОВИХ КОШТІВ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ..... 138

Яремчук В.О.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЗБРОЇ
ТА СЛІДІВ І ОБСТАВИН ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ..... 144

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Бойчук Д.С., Водолаженко Є.І., Мацакова Г.В.

ОСОБЛИВІ ВИПАДКИ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ ДРУГОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД..... 149

Григоров О.М.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПОВІТРЯНИХ ПОЛЬОТІВ..... 155